

(*Taraxacum albidum*) ASTERACEAE TURINING O'ZIGA XOS
HUSUSIYATLARI VA UNING TARQALISHI

Umaraliyeva Shodiyona Farhodjon qizi

Namangan davlat universiteti,

Biologiya ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Email: shodiyonaumaraliyeva738@gmail.com,

Tel: +9989938910413

Abstract. *This article discusses the origin of *Taraxacum albidum*, a species belonging to the *Taraxacum* genus within the *Asteraceae* family, *Taraxacum albidum* highlighting its distinct morphological characteristics that set it apart from other species, as well as its unique medicinal properties. Based on data presented in herbarium specimens, the article also outlines the dynamics of the species over the years.*

Keywords: *Taraxacum albidum, TASH, herbarium,*

KIRISH. *Taraxacum* L. turkumi *Asteraceae* oilasining yirik turkumlaridan biri sanaladi. *Taraxacum* turkumi Yevropa, O'rta Osiyo va Shimoliy Amerikada keng tarqalgan (2-rasm). So'ngi yillarda O'zbekiston hududida *Taraxacum* turkumi ustida qator zamonaviy tadqiqotlar olib borilmoqda. Turkum morfologik jihatdan kam o'rganilgan taksonlar qatoriga kiradi va taksonomiyasi, geografiyasi, morfologiyasi bo'yicha dala tadqiqotlarini olib borish va molekulyar tahlillarini amalga oshirish bo'yicha yangicha qarashlarni talab etadi [1].

Taraxacum turkumini tarqalish arealiga ko'ra 2 800 dan ortiq turga ega [2]. Plants of the World Online xalqaro ma'lumotlar bazasida yevropada 1 000 turi, O'rta Osiyo florasida ro'yxatida 600 turi [3], O'zbekiston florasida esa 30 dan ortiq turi mavjud [4,5].

Taraxacum jinsiga mansub *Taraxacum albidium* o'ziga hos harekteristikasi bilan ajralib turadi. Bu turning to'liq kimyoviy sifatleri boshqa jins vakillariga nisbatan juda kam bo'lib, O'zbekiston hududida keng uchraydigan turlardan biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Turning manzillarini aniqlashda Global Biodiversity Information Facility (GBIF, <https://www.gbif.org/>), Moskva (<https://plant.depo.msu.ru>) virtual gerbariysi hamda <https://www.plantarium.ru> platformasidagi ma'lumotlarga tayangan holda amalga oshirildi.

Tadqiqot metodologiyasi usuliga ko'ra ushbu jinsning uchrash areali boshqa turlarga nisbatan yuqori bo'lib, Yaponiya hududlarida keng tarqalgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Tadqiqotlar metodologiyasi tahlillari ma'lumotlar matritsasi bo'yicha *Taraxacum albidium* o'sish shakli: poyasiz (rozet hosil qiluvchi) o't, bo'yi: odatda 10-40sm gacha o'sadi. Barglari: uzun, tishli yoki chuqur parrakli, yashil rangda bo'lib, sirtqi tomoni siliq yoki biroz tukli. Gullari oq rangda, markazi sariq rangda, gul boshchasi 3-5 sm markaziy qismida joylashgan. Asosan aprel–may oylarida gullaydi[6]. (1-rasm)

(1 va 2-rasm) *Taraxacum albidium* jinsining morfologik ko'rinishi va tarqalishi

Mazkur tahlillar shuni ko'rsatdiki *Taraxacum* oilasiga kiruvchi boshqa turlardan *Taraxacum albidium* sezilarli darajada ajralib turadi. Uning morfologik

belgilar tomonidan nazar solsak, ildizli, ko'p yillik, chuqur bo'lakli barglari bazal rozetni hosil qialdi, yiliga bir marta gullaydi. [8]. (1-rasm)

Taraxacum albidium boshqa tur vakillaridan tarqalish hududiga ko'ra ham ajralib turadi. Dengiz sathidan 2000 m balandlikda o'rmon-dasht zonasining yuqori qismida, toshli yonbag'irlarda va tog'li yerlarda, mo'tadil iqlim mintaqalarida uchraydi. Uning hozirgi kundagi uchrash areali keng qamrovda Yaponiya, Xitoy, Janubiy Koreya, O'zbekiston, va Qozog'iston hududlari hisoblanadi[9].

XULOSA. Aytish mumkinki mazkur tur kelib chiqishida ko'plab morfologik tabaqalanishni bosib o'tgan. *Taraxacum albidium* tog'li va quruq iqlimga chidamli o'simlik bo'lib, asosan qumloq yoki toshloq tuproqlarda, ochiq yon bag'irlarda yoki butazorlar orasida o'sadi. An'anaviy tabobatda jiggarning yallig'lanishi, teri, buyrak va o't pufak kasalliklarida, imunitetni mustahkamlashda va asabni tinchlantirishda keng qo'llaniladi.

O'simlik kimyoviy tarkibi jihatidan boshqa turlardan ajralib turadi, uning dorivorlik xususiyatlari juda yuqori bo'lib, ildizi va barglarida taraxasterol, inulin, bitter glikozidlar, A, C, K va B vitaminlar, kalsiy, kaliy, temir kabi minerallar va boshqa bir qator moddalar bor, hozirgi kunda ko'plab iste'mol qiladigan dorilarimiz tarkibida ham o'rin olgan.

Taraxacum albidium shu bilan birga ildizidan turli hil shifobaxsh choy va damlamalar tayyorlaniladi.

Taraxacum va uning tarkibiga kiruvchi boshqa turlarni keng plantatsiya qilish orqali tabobatda yuqori natijalarga erishish imkoniyati beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tojibaev K.Sh. va boshq. (2020). O'zbekiston florasidagi dorivor o'simliklar. – FAN nashriyoti.
2. Yakugaku Zasshi (Journal of Japanese Pharmacology), 2012. – On the hepatoprotective effect of *Taraxacum albidum*.
3. Uddin, S. et al. (2010). A review on pharmacological and phytochemical profile of genus *Taraxacum*. – International Journal of Pharmacognosy.
4. Dahlstedt, G. (1907). "Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis".

5. Takahashi, H. et al. (1995). "Apomixis in *Taraxacum albidum* and its reproductive biology." *Plant Species Biology*, 10(3): 215–222.
6. Flora of Japan (Ohwi, 1965)
7. Plants of the World Online (POWO) – <https://powo.science.kew.org>
8. Flora Uzbekistana. T.1–10. O'zR FA, Toshkent.
9. Tojibaev K. (2020). *Taraxacum* turlarining balandlikka moslashuvi. – Uzbek Journal of Botany.
10. Poljakov P.P. (1957). *Taraxacum* genus in the flora of the USSR.
11. <https://inaturalist.lu/taxa/451021-Taraxacum-albidum>